

Nordstjärniana

Text Bernt Somreus
Foto Göran Ringström

Här tänkte jag försöka beskriva Nordstjärnans märken, nålar, medaljer, maskotar med mera. Det blir mer än en artikel, och jag börjar med Samlarförbundets nålmärken, plus medaljer inom Nordstjärnan. Sen blir det Årsmötesnålar, lokalavdelningarnas nålmärken, maskotar och gåvor som används ceremoniellt samt övriga saker inom Nordstjärnan. Till sist skriver jag något om snarlika märken och symboler som ej hör hemma i Samlarförbundet Nordstjärnan.

Den 8 april 1941, i Landstormsförbundets lokaler på Riddargatan i Stockholm, bildades ”**Nordstjärnan, Förening För Samlare**”.

Namnet täckte föreningens syften. Föreningen grundades i Norden och stjärnan ingår i den vanligaste av alla svenska tändsticksetiketter, nr 6008 Tre Stjärnor. Namnets ursprung får efter dessa anteckningar

anses vara klarlagt och alla vi andra samlare av alla kategorier, som numera finns i föreningen, har alltså på detta sätt i vår medlemsnål (som kom senare)

en anknytning till de tändsamlande pionjärerna.

Den 25 februari 1942 på årsmötet i Stockholm bytte ”Nordstjärnan, Förening För Samlare” namn till ”**Nordstjärnan, Riksförening För Samlare**”.

Den förste april 1942 kom den första medlemsnålen för Nordstjärnan. Till formen ett något utdragen sexhörning i blå emalj med förgyllda kanter och emblemet blev en käpphäst. Det hänsyftade på vår dåvarande tidning *Käpphästen*. Till utsmyckning användes vidare en femuddig stjärna och bokstaven N. (Vilket ska utläsas som en rebus: stjärna+N=Nordstjärnan). Det engelska ordet ”hobby” översattes fritt till ”käpphäst”. Käpphästen var till en början vänd åt heraldiskt sett fel håll, hästen var flyende.

Nål nr 1. Medlemsnål m/1942 G/Blå SP.

Nålen var tillverkad av Sporrongs. År 1946 rättades den flyende hästen till, då en ny nål med rättvänd häst beställdes. Detta efter påtryckning av den heraldiskt sinnade Henning Backmann. Jag antar att krigstiderna bidrog till att nålen blev tillverkad i bronsfärg och denna nålen blev dessutom mera ljusblå.

Nål nr 2. Medlemsnål m/1946 B/Ljusblå SP.

Vid nästa beställning av denna nål var den fortfarande ljusblå men i guldfärg.

Nål nr 3. Medlemsnål m/1946 G/Ljusblå SP.

För att vid senare beställning få samma blå färg som i nål nr 1 och i guldfärg.

Nål nr 4. Medlemsnål m/1946 G/Blå SP.

Den 12 september 1946 instiftades Nordstjärnans förtjänsttecken som består av medlemsnålen omgiven av en gyllene lagerkrans. Det finns alltså ingen med flyende käpphäst. En nål i guldfärg märkt på baksidan i rak text under själva nålen: Sporrong & Co. Stockholm.

Nämnas kan att det allra första förtjänsttecknet m/1946 utlämnades i mars 1947, strax efter överstelöjtnant Wilhelm Lindencronas 60-årsdag, till honom.

Nål nr 5. FT m/1946 G/Blå SP.

Söndagen 8 maj vid Riksårsmötet i Linköping på Rally motell, beslöts att namnet "Nordstjärnan, Riksförening För Samlare" skulle ändras till "**Samlarförbundet Nordstjärnan**". Motivering var bland annat att av hänsyn till våra medlemmar i de skandinaviska länderna ordet "Riksförening" kunde verka alltför nationellt, och vår avsikt är ju att samla samlare oavsett nationalitet. Ordet "Förbund" är också en mera använd benämning för en huvudorganisation, varjämte det nya namnet ansågs vara mindre pretentiöst. I anledning av detta föreslogs föreningens medlemsmärke ändrat enligt följande:

En strålände femuddig stjärna i ett blått fält av samma form som det nuvarande märkets (m/1946).

Styrelsens motivering, framförd av Henning Backmann, var att en del medlemmar skämdes för att bära nuvarande barnsliga märke med en käpphäst i, samt att det nuvarande märket var heraldiskt oriktigt genom att en bokstav (N) förekommer i vapnet. Förslaget diskuterades, bland annat erinrades om att den svenska översättningen av det engelska ordet "hobby" till "kähphäst" är vedertagen och att alltså symboliken måste

vara riktig. De flesta talarna var nöjda med nuvarande märke, men ingen hade något att erinra mot en ändring. Styrelsens förslag godkändes och det blev en ny nål.

Nål nr 6. Medlemsnål m/1960 G/Blå.

Själva nålarna ser ofta likadana ut framtill. Det finns korta nålar, långa nålar, lagom nålar. De första fanns ingen tillverkare angiven på, det kan vara Sporrong eller möjligen Westin. Sedan kom en med Sporrong, men Sporrong övergick till att köra stora serier så att de små beställningarna gick till Svenska Emaljarbeten, som både hade med stämplor och utan. Denna firma uppgick i Sporrong, som så många andra. Till slut tog Sporrong småbeställningar som de placerade utomlands. Vi inom Nordstjärnan har dock vår vanliga nål tillverkad i Norden.

På nålarnas filtunderlag kan man se hur länge bäraren varit medlem i Nordstjärnan, så nu är det dags att berätta om dessa.

Till och med tionde medlemsåret har nålen ingen filtbakgrund.

År 11-15 grön filtbakgrund.

År 16-20 blå filtbakgrund.

År 21-25 gul filtbakgrund.

År 26-30 röd filtbakgrund.

Från år 31 har nålen en vit filtbakgrund.

Detta kan medlemmarna bära om så önskas, men de flesta har ej färgmarkering. Däremot bärs det konsekvent på Förtjänsttecken som erhålls med rätt färgmarkering beroende på antal år i Nordstjärnan. Filten ska bytas när rätt period inträffar. Oftast beställer innehavaren en ny nål med rätt bakgrundsfilt och sparar den gamla.

Medlemsnålar m/1960 G/Blå. Här avbildade med alla varianter.

Med anledning av den nya medlemsnålen så blev det automatiskt byte av Förtjänsttecknet också. Nålen har utförts

efter samma principer som m/1946 men nämnas nu att lagerkransen nu är något mindre.

FT m/1960 G/Blå.

Lördagen 6 maj 1961 på Förbundets 20-årsmöte på Prins Eugens Waldemarsudde i Stockholm, instiftades Nordstjärnans Förtjänstmedalj i guld (förgyllt silver), designad av Lars-Rune Olhans från Falun. Med rosett för damer, band för herrar.

Nål nr 9. Förtjänstmedalj m/1961.

I och med detta så får Förtjänstmedalj-innehavare nytt förtjänsttecken som är likadant som m/1960 men med tillägg av fem gyllene strålar av guld upptill. Dessa strålar pålödades. De är för övrigt lika med strå-

larna på den militära Fortifikationskårens truppslagstecken. Sedan 1978 användes en hel stans så efter detta år behövs det ingen pålödning. Således en variant – om man vill vara noga.

lgs = lösa guldstrålar, gs = guldstrålar.

Nål nr 10. GFT-m/1961-G/Blå-lgs.

Nål nr 11. GFT m/1961-G/Blå-gs (från 1978).

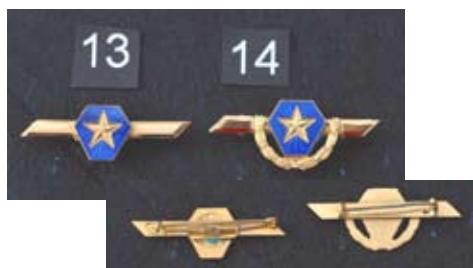

Det finns *en* annan variant. Hutte Benckert tog en medlemsnål m/1946 (se 4) och lät Sporrongs löda på lagerkrans samt guldstrålar. Vid denna tidpunkt fanns inga silvermedaljer utan endast guldmedaljer. Förtjänstteckeninnehavare kunde lämna in sina tecken för att få pålödning av guldstrålar. Detta gällde Förtjänsttecken med stjärnan på. Benckert erhöll vid tiden för sin guldmedalj ett förtjänsttecken med stjärna och guldstrålar. Men han lämnade in sin nål med käpphästen på. Han gjorde nog käpphästensnålen som ett prov, mig veterligen bar han den aldrig. Detta exemplar har jag erhållit från hans syster.

Nål nr 12. GFT m/ä/1961 G/Blå-gs SP.

År 1973 kom Medlemsbrosch med ribba. Damer kunde istället för medlemsnål m/1960 ha medlemsbrosch med motsvarande stjärna på en ribba.

Nål nr 13. Medlemsbrosch m/1973.

Alla innehavare av förtjänstmedaljen m/1978 erhåller ett förtjänststecken försett med fem silverstrålar upptill, som ett tecken på sitt innehav. Under 1978 löddes strålar på förtjänststecknet och en del skickade in sina förtjänststecken och bad att få detta ordnat. Från år 1979 gäller nedanstående. Kvinnor får samma men i broschform utan ribba.

Nål nr 17. SFT m/1978-G/S-Blå-ss

År 1979 kom en helt ny stans för förtjänststeckennålar, den var utformad så att den även kunde användas till nålar med fasta strålar (i ett stycke) för innehavare av medaljer. Förtjänststecknet för damer har en fästansordning på baksidan så att den ej syns på framsidan. Nål eller brosch spelar då ingen roll. Ingenting hindrar damer att använda nål, så vi låter beteckningen brosch utgå och kallar förtjänststecknen som fås i samband med medaljer för

Nål nr 18a. SilverFörtjänstTecken m/1978-Guldfärg/Silver-Blå-SilverStrålar.

Nål nr 18b. SFT m/1978-G/S-Blå-ss .

År 1984 såg en ny guldmedalj dagens ljus. Den gamla stansen pallade inte längre. Dessutom tyckte några att den nya guldmedaljen skulle likna den silvermedalj som fanns. Då kunde 1979 års stans användas även till den. Från början

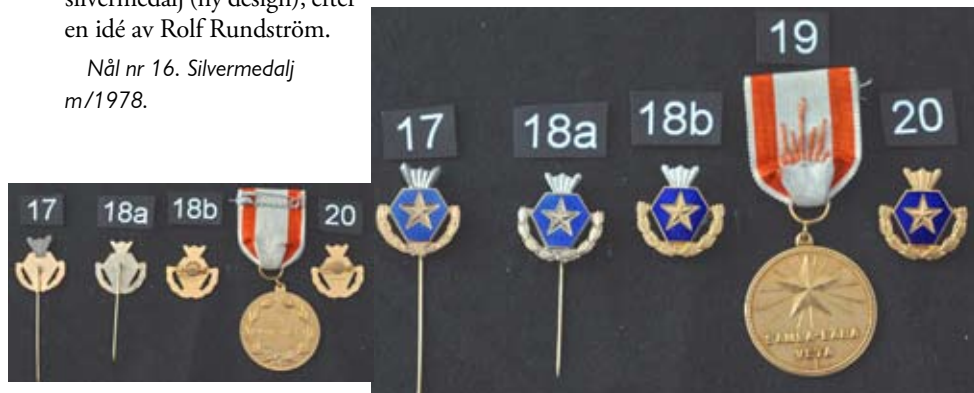
Kvinnlig Förtjänststeckenbrosch på ribba beställdes också.

Nål nr 14. FT-brosch m/1973-G.

Personer med förtjänststeckenbrosch kunde be att få guldstrålar påsatta mellan 1973 till 1978. Besvärligt med tanke på backingen av färgfilt, kan man tro.

År 1978 kom Nordstjärnans nyinstiftade silvermedalj (ny design), efter en idé av Rolf Rundström.

Nål nr 16. Silvermedalj m/1978.

syddes guldstrålar på bandet, men så är inte fallet numera.

Nål nr 19. Guldmedalj m/1984.

Således kom ett nytt förtjänstecken med fasta guldstrålar också. Eftersom det

är kopplat till guldmedaljen kallas det guld-förtjänstecken, de som får förtjänst-tecken enbart får modellåret m/1960.

Nål nr 20. GFT m/1984-gs.

Nål nr 21. GFT m/1984-gs-d för damer).